

kot samostojnega pianista smo ga imeli priliko slišati in uživati. Njegov spored je sestajal iz pristnih specialitet: Skriabrňov »Nocturno« samo za levo roko, — marsikateri pianist in pianistinja bi bila zadovoljna, srečna in ponosna, če bi to skladbo znala izvajati z obema rokama —; Liadova tobáčnica z muziko se je slišala do pičice tako, kot jo moremo slišati iz avtomatov; mogočno je donela istega avtorja skladba »Selski mazur« (idealiziran ples);

Wagner-Lisztova dramatično narisana »Izoldina smrt« in Lisztova fantazija o Rigolettu. G. Gruß je izvedel vse omenjene komade z veliko natančnostjo, eleganco pa tudi energijo.

Obema umetnikoma smo Slovenci za njihovo izborno koncertiranje v Ljubljani od srca hvaležni. Na zopetno svidenje, če ne prej, pa vsaj v poznejših mirnih časih.

St. Premrl.

To in ono.

† Profesor Izidor Modic.

»Dom in Svet« žaluje zopet za enim svojih sotrudnikov in prijateljev. Nadporočnik Izidor Modic je padel na italijanskem bojišču. Težka italijanska granata je zadela 19. decembra 1915 njegovo bivališče in ga ranila tako hudo, da je v nekaj urah izdihnil. Sredi dela ga je presenetila vojska, domovina ga je poklicala od učiteljskega dela in od znanstvenega raziskovanja, iz kroga njegove rodbine. Kot poveljnik bosenske delavske kompanije je opravljal najprej utrjevalna dela v ozadju severovzhodne fronte, potem od marca 1915 naprej ob jugozapadni fronti, spočetka v ozadju, kmalu po izbruhu vojske pa v fronti sami. Zdaj počiva njegovo truplo v začasnem grobu v Renčah, za njim pa žaluje žena s štirimi otroki-sirotki.

Tudi nas, njegove prijatelje in znance, je bridko zadela izguba ljubelega prijatelja, tovariša. A ni čas, da bi danes o tem govorili; postaviti hočem na tem mestu samo skromen spomenik Izidorju Modicu kot znanstvenemu delavcu in raziskovalcu.

Za posebno svojo nalogo si je Modic postavil, da na podlagi rokopisnega gradiva, ki ga hranita ljubljanska licejska knjižnica in kranjski deželni muzej, razjasni in oceni jezikoslovno delo ustanoviteljev našega narodnega preporoda ob koncu XVIII. in ob začetku XIX. stoletja. Povod za to mu je dala naloga, ki mu jo je zastavil njegov učitelj slavistične vede na dunajskem vseučilišču, učenjak Vatroslav Jagić, da naj oceni zasluge, ki si jih je pridobil Valentin Vodnik za slovenski jezik kot slovničar in leksikograf. To delo, posebno pa študij Vodnikove slovnice in njenega razmerja do Kopitarjevega dela ga je pripeljalo do nekaterih novih odkritij: nekateri oddelki Kopitarjeve slovnice (1808—1809) so delo Vodnikovo, pa tudi do novih vprašanj: Odkod je zajemal Vodnik? Kako je zasledil posebno značilni dvojni naglas v našem jeziku (dán, vrát — dán [od dati] vrát [2. sklon množine od vrata]), in to pred Vukom in Kopitarjem? — To ga je privedlo do obširnega študija rokopisnega gradiva. Pripravljal je obširno in temeljito študijo o vseh tozadevnih vprašanjih, posebno pa o Kumerdeju, o njegovem slovarju in o njegovi slovnici. A tega dela ni mogel več dovršiti. Najprej je bilo treba napraviti učiteljski izpit za pouk slovenščine in nemščine na srednjih šolah (1909/10), potem mu je prekinil študije pouk jezikovnih predmetov v kurzu za meščanske izpite, ki ga je vodil leta 1912./13. kot profesor na učiteljski pripravnici v Ljubljani. Nato je prišla leta 1913. mobilizacija o pri-

liki albanskega spora, leta 1914. pa vojska in zdaj — smrt.

Glavne misli svojih raziskovanj o Vodniku je Modic v kratkih potezah začrtal v razpravi »Vodnik kot jezikoslovec«, ki jo je prinesel »Dom in Svet« l. 1909. Za glavno delo je sicer v rokopisu pripravljeno skoro vse gradivo, a zdaj po pisateljevi smrti manjka temu gradivu glavnega, tega namreč, kar je med vrsticami, avtorjevih misli, ki bi uredile in zvezale gradivo v znanstveno stavbo.

Ne da se pa povedati z besedami, kaj je bil idealni, krepostni mož svoji rodbini, s kako ljubeznijo je visel na svojih on, ki je umrl s pogledom uprtim na slike svoje dece. — In s kako veliko ljubeznijo je ljubil svojo domovino, ožjo in širšo, in svoj narod! Ko se je dne 18. novembra 1915 zadnjič poslovil od žene in od otrok in se odpeljal s temnimi slutnjami na bojišče smrti nasproti, je pisal svoji ženi: »Kako težko je bilo slovo od otrok, od tebe, od doma, od Ljubljane, od Kranjske; kako sem zrl nazaj na Nanos, ko sem ga zadnjič videl... Bog čuvaj mojo ožjo domovino, Bog čuvaj tebe in otroke in vse, vse Slovence...« — Kaj je bil Modic svojim učencem, je povedal Rudolf Pečjak v »Slovenskem Učitelju« (1916, 1. št.), in kako so ga ljubili njegovi Bošnjaki, nam je živo orisal Modičev prijatelj vojni kurat dr. Fr. Kulovec v krasnem listku »Slovenca« z dne 30. decembra 1915 »Sveti večer«. Kar je govoril o njem preprosti Bošnjak s solzami v očeh, to si ponavljamo tudi mi vsi, ki smo ga ljubili in ki nas je ljubil: »To vam je bio čovjek, da ga nemogu opisati!«

Lux perpetua luceat ei.

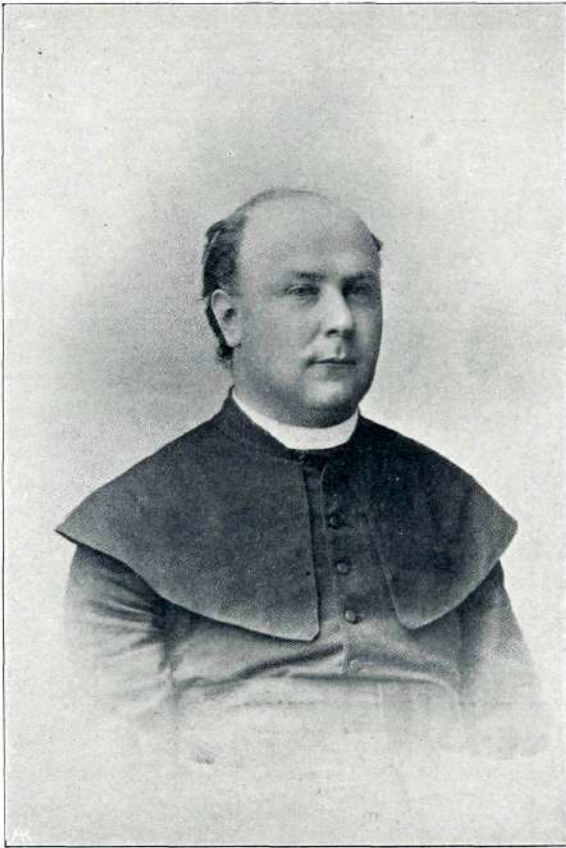
Ivan Grafenauer.

† Mihael Bulovec.

Dne 16. decembra 1915. je umrl — šele 53 let star — v Kandiji pri Novem mestu Mihael Bulovec, ki je bil »Dom in Svetu« v njega prvih početkih vnet sotrudnik. G. Alojzij Stroj piše o njegovem slovstvenem delu: »Pokojni M. Bulovec se je že kot višjegimnazijec in gojenec kn.-šk. deškega semenišča Alojzijevišča pridno vadil v pisateljevanju, pomagal je rajnemu dr. Fr. Lampetu in njegovim naslednikom pri urejevanju »Dom in Sveta« in dr. Fr. Lampe mu je celo izročil vodstvo mladih pisateljev, začetnikov pri »Dom in Svetu«, s katerimi se je več let pogovarjal v jako obširni in zelo poučni listnici uredništva s podpisom M. B. — Pisatelj Peter Bohinjec ga je zato imenoval v nekem pismu »očeta pesnikov!«

Mnogi naši bralci se še spominjajo, da je bila Bulovčeva listnica najzanimivejši kotiček nekdanjega »Dom in Sveta«. Naš list se blagega pokojnika spominja s toplo hvaležnostjo. Have, anima pia!

Mihael Bulovec.

Vojna v umetnosti.

Vojna ima v umetnosti veliko vlogo. Kakor se zdi, da obstojita vsaj dve tretjini pisane zgodovine človeštva v vojnah in kakor opeva junaško epsko pesništvo iz mladostnih dob ljudstev mitične in zgodovinske boje in vojne, tako je tudi obrazovalna umetnost ustvarila veliko množino umotvorov, ki imajo za predmet boje in vojne.

Če pogledamo v stari vek, v predkrščansko dobo, bi morali izpisati cele oddelke iz umetnostne zgodovine, da bi našteali najvažnejše umetnostne spomenike z bojnimi prizori.

Stari orient nam je ohranil najstarejšo bojno sliko na takozvani steli z jastrebi iz dobe sumerskega kralja Eannatuma.¹ Od takrat ne prenehajo več v babilonski in asirski umetnosti bojni prizori na spomenikih o zmagoslavjih kraljih. Spomnimo se dalje reliefne umetnosti starih Egipčanov na templjih. Tudi tu se proslavljajo kralji, ki so bili zmagoviti v vojnah, s prizori iz teh bojev. Važni so v tem pogledu reliefi iz osemnajste dinastije, iz dobe vladarjev Amenofidov in

¹ Prim. Meißner Dr. Bruno, Grundzüge der babylonisch-assyrischen Plastik. Leipzig, Hinrichs 1915, str. 14 i. d. s. štiri slikami.

Tutmosidov. Po obsegu pa prekašajo imenovane spomenike bojni reliefi iz devetnajste dinastije, Setosa I. in Ramesidov.

Ali se hočemo ozreti na grško umetnost? Če pričnemo s takozvano mikensko dobo, iz katere je zajemalo poznejše epsko homersko pesništvo, najdemo takoj zanimivih zgledov. Ta umetnost si skoro ne more misliti moza, da bi ne bil vojak in ne v boju. Grobni spomeniki predvsem nam o tem dosti jasno govorijo.¹ Tudi plastični okras grškega templja na frizu in na timpanih in v metopah obstoji v bojnih prizorih, vzetih skoro vedno iz grškega mitosa. Boji gigantov z bogovi, Amazonke, Heraklej so v grški plastiki vsakdanje stvari. Grško slikarstvo nam kaže isto sliko. Zajemalo je istotako predmete iz bojev grških herojev. Dokaz nebroj grških vaz. Dočim je bil glavni vir starejše bojne umetnosti mitos in epos, jemlje helenistična doba že pogostejše prizore iz zgodovinskih bojev in vojn, n. pr. Aleksandrove bitke. Dragoceni mozaik iz casa del Fauno v Pompejih, zdaj v muzeju v Neaplju, je pač vsakemu znan.

Končno še rimska umetnost. Proslava zmagovitih cesarjev s slavoloki in drugimi spomeniki je zahtevala bojnih slik. Najobširnejša vojna slika starega veka je pač na Trajanovem stebru v Rimu. Reliefi spiralno zavite proge, ki se v 23 zavojih vije proti vrhu, predstavljajo zmagovite bitke cesarja zoper Dačane; posameznih figur je več ko 2500. Kot poslednji umetniški spomenik z bojnimi prizori naj omenim reliefa na Konstantinovem slavoloku, ki predstavljata Konstantina kot zmagovalca nad Maksencijem (zavzetje Suse in bitka ob Milvijskem mostu).

V krščanski umetnosti, v ožjem pomenu besede, vojna in posvetni boji nimajo pravega mesta. Zanimiva v tem pogledu bi bila posebna študija, kakor jo je dr. A. Baumstark (Hochland XIII., 3., december 1915) glede liturgije objavil v članku »Friede und Krieg in altkirchlicher Liturgie«. Celo najbojevitejše kralje in cesarje srednjega veka so, če izvzamemo viteške turnirje, upodabljali izvečine v ceremonialnih prizorih.

Večjo veljavo so dobile samostojne vojne slike od 15. stoletja dalje. Naša sočasna umetnost, zvesta svojim načelom, ni posebno cenila vojnih slik, zlasti ji niso ugajale slike iz klasicistične umetnostne dobe. Zdaj, v svetovni vojni je drugače. Ni ga skoro večjega umetnostnega časopisa, ki bi ne bil odprl svojih predalov vojnim slikam in spisom v njih. Zdaj izkopljejo iz pozabljenosti enega, zdaj drugega umetnika, enkrat Menzla, drugič Raucha in druge.

Radi tega se mi zdi prav, da »Dom in Svet« pri naša v tem sešitku nekoliko reprodukcij vojnih slik. Jasno je, da te slike niso programatične, niso za to izbrane. Pokažejo naj le splošno nekoliko primerov bojne slikarstva. Rubens (1577—1640) in Velazquez (1599—1660), znanca in prijatelja, v umetnosti pa medseboj neodvisna, naj se nam predstavita kot zastopnika baročne dobe 17. stoletja, druge slike so bliže sedanjosti in razen Goya in Turnerja dela avstrijskih slikarjev.

»Bitka z Amazonkami« (1615) je kaj značilen zgled Rubensove dramske moči. Samo dejanje in gibanje.

¹ Prim. Studniczka Franz, Die griechische Kunst an Kriegergräbern. Leipzig, Teubner 1915.